

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutista annetun lain 2 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutista annetun lain 2 §:n muuttamisesta (HE 11/2020 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Laura Hansén, opetus- ja kulttuuriministeriö
- suunnittelija Petri Danielsson, Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti

HALLITUKSEN ESITYS

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin johtokunnan kokoonpanoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeusministeriö nimeäisi jatkossa johtokunnan jäsenistä nykyisen neljän sijasta viisi. Johtokuntaan ei enää kuuluisi opetus- ja kulttuuriministeriön nimeämää jäsentä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.6.2020.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti on Helsingin yliopiston yhteydessä toimiva tutkimusinstituutti. Se harjoittaa riippumatonta kriminologista ja oikeuspoliittista tutkimusta ottaen huomioon oikeusministeriön ja yhteiskunnan tietotarpeet. Se seuraa ja analysoi rikollisuutta, rikollisuuden kontrollin ja seuraamusjärjestelmän toimintaa, oikeusoloja ja lainsäädännön vaikutuksia sekä raportoi niiden kehityspiirteistä. Lisäksi se ylläpitää sille laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi tarvittavia tutkimusrekistereitä.

Valiokunnan mietintö SiVM 3/2020 vp

Instituutti on siirtynyt vuoden 2015 alusta osaksi Helsingin yliopistoa. Sen toimintaa ohjaa ja valvoo Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutista annetun lain (1139/2007) 2 §:ssä tarkoitettu johtokunta, jonka asettaa Helsingin yliopiston rehtori. Johtokuntaan kuuluu yhdeksän jäsentä, joista oikeusministeriö nimeää neljä ja opetus- ja kulttuuriministeriö yhden. Lisäksi instituutin henkilöstö valitsee keskuudestaan yhden jäsenen.

Hallituksen esityksen mukaan oikeusministeriö nimeää jatkossa johtokunnan jäsenistä viisi nykyisen neljän sijasta eikä johtokuntaan siten enää kuulu opetus- ja kulttuuriministeriön nimeämä jäsentä. Esityksen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön ei ole enää tarpeen olla edustettuna instituutin johtokunnassa, kun instituutin toiminta on vakiintunut osaksi Helsingin yliopistoa. Instituutin tutkimus-, seuranta- ja muu toiminta kohdistuu oikeusministeriön toimialaan kuuluviin asioihin. Oikeusministeriö ja Helsingin yliopisto kannattavat esitystä.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta ehdottaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

Instituutin toiminnan rahoitus

Hallituksen esityksessä todetaan, että Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti otetaan huomioon Helsingin yliopiston valtionrahoituksessa valtakunnallisena tehtävänä. Instituutille suunnattu valtionrahoitus valtakunnallisen tehtävän vuoksi on saadun selvityksen mukaan noin 2 miljoonaa euroa vuodessa, mikä vastaa instituutin aiempaakin rahoitustasoa. Sivistysvaliokunnan kokouksessa on noussut esille huoli instituutin tulevasta rahoituksesta ja sen turvaamisesta. Asiantuntijalausunnon mukaan eräissä alustavissa keskusteluissa on esitetty valtakunnalliseen erityistehtävään liittyvän erityisrahoituksen poistamista instituutilta ja instituutin siirtämistä rahoituksenkin osalta kiinteäksi osaksi Helsingin yliopistoa.

Valiokunnan kuulemisessa on painotettu, että instituutin tutkimus palvelee suoraan lainsäädännön kehittämistä ja oikeuspoliittista päätöksentekoa ja auttaa myös parantamaan lainvalmistelun tasoa. Instituutin tutkimus vastaa näin suoraan hallinnon ja oikeusministeriön keskeisiin tietotarpeisiin. Tämän tutkimustehtävän rahoittaminen tulevaisuudessa puhtaasti yliopistollisessa toimintaympäristössä akateemisen tutkimuksen kysynnän ja tarjonnan vaihtelujen mukaan asettaa lausunnon mukaan instituutin tutkimustoiminnan rahoituksen vaaraan. Erityisrahoituksen puuttuessa rahoitusta ohjaavat muut kuin nykyiset hallinnon tarpeet ja vaarana on, että päätöksentekoa koskevan tutkimustiedon tarjonta heikkenee.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Helsingin yliopiston ja ministeriön välinen sopimusneuvottelu yliopiston tavoitteista ja määrärahoista vuosille 2021—2024 käydään kesäkuussa 2020. Sitä seuraavan sopimuskauden 2025—2028 valtakunnallisista tehtävistä ja niiden rahoituksesta ei päätetä tässä yhteydessä. Yliopistojen rahoitusmallia seuraavan kerran uudistettaessa kunkin valtakunnallisen tehtävän tarkoituksenmukaisuus ja tarve on tarkoitus arvioida tapauskohtaisesti. Selvityksessään ministeriö ilmoittaa varautuvansa osaltaan huolehtimaan sovituista rahoitusvelvoitteista.

Valiokunnan mietintö SiVM 3/2020 vp

Sivistysvaliokunta painottaa Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin erityisen valtakunnallisen tehtävän merkitystä lainsäädännän ja lainvalmistelun tasolle. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että opetus- ja kulttuuriministeriö jatkossa huolellisesti arvioi suunniteltujen yliopiston rahoitusmallin muutosten vaikutuksia myös instituutin mahdollisuuksiin toteuttaa sille annettua merkittävää erityistehtävää.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 11/2020 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 19.3.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Paula Risikko kok
varapuheenjohtaja Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Sanna Antikainen ps
jäsen Marko Asell sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Emma Kari vihr
jäsen Hilikka Kemppi kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Mikko Kinnunen kesk
jäsen Pasi Kivisaari kesk
jäsen Ari Koponen ps
jäsen Sari Multala kok
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Sari Sarkomaa kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine